

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Második félév.

Kolozsvár, augusztus 20-án, 1841.

5. szám.

Tartalom: Unio, (Szentiváni Mihály) 55. l. A' cserkesz leány, (Krizsa) 58. l. Zádiga basa, Taraczki 60. l. Közlemények. Elősegítés, (T - - ki.) 62. l.

Unio.

(Folytatás.)

[A' szász nemzet úgy látszik attól tart, hogy az egyesülés által veszteni fog nemzetisége, 's mint nemzet veszteni fog azon befolyásból, mit most a' kis Erdély közügyeire gyakorol. Itt csak annyi a' kérdés: a' magyar nemzetiség és érdeke rovására akarja-e gyarapítani nemzetiségét és befolyását vagy azzal öszevethető? Ha az első — mit feltenni sem lehet — akkor úgy hiszem a' más két nemzetnek kötelessége lenne illy irányu intézetét csökkenteni, mert két öszevethető köz érdek nem állhat meg, különben egymást kölcsönösen megbuktatják. De illy állítást, melly azon szintolly nemes, mint bölcs és előre látó nemzetnek eszét szívéét egyaránt sértő rágalom lenne, még csak feltenni sincs okunk. A' szász nemzet még árnyékilag sem árult el a' magyar nemzetiség és érdek elleni törekvést, sőt ellenkezőt tanúsított, pl. országgyűlésinken legkisebb vitatkozás nélkül önként nemzeti nyelvünkön szolt, még pedig olly magyarsággal, mi bizonyítá, hogy nyelvünköt szorgalom által igyekeznek gyökeresen 's egész csinjaban tudni. Azon nemes nemzet, mint tudom, csak annyit kíván, hogy saját nemzeti érdekei ne nyomasanak el; ez pedig igen méltányos kívánat, mit a' nagylelkű magyar nemzet még harczban meggyőzött ellenségei aránt is teljesített. Hiszen ha elnyomás lenne célja, nem lenne akkor szükség egyesülésre, az egyesült két nemzet most is elég erős lenne túlnyomó befolyást szerezni magának a' harmadik rovására; de ezt bizonyo-

san a' nemes szász nemzet éppen úgy nem teszi fel rólunk, mint mi nem róla semmi nemtelent, semmi oktalant. Ha pedig érdekinkkel öszevethető akarja a' nemes szász nemzet fenn tartani nemzetiségét 's befolyását, mi egyedül jó politica, akkor a' közérdek köznyereséggel fog kamatozni, 's a' nemes szász nemzet, melly a' bölcs és előre látó czimet méltán nyerte, bizonytal hazánk jobbra fordult állapotjának ajánlkozó gyümölcsei használatában nem fog hátra maradni.] A' közvetlen kis jóért feláldozni a' közvetett ugyan, de bizonyos nagyobb hasznot, az egyesek érdekeiért a' milliókra kihatót nem lenne bölcs előre látás. Mi panasza is lehet a' nemes szász nemzetnek Magyarország ellen? [Nemzeti fejedelmeink alatt szenvedett, igen is, keserű sérelmeket, mellyekre mai magyarok pírulva gondolunk vissza, azonban e' mostoha napok eltöltek 's a' mai magyar testvéri karokkal siet magához ölelni a' testvér nemzetet, elfelejtetni kész a' szenvedetteket; de ezen sérelmeket is nem Magyarország miatt szenvedé, hanem az elszakadás után.] Separatio előtt sérelmei nem voltak; de két nevezetes kiváltságait magyar királyoktól magyarországgali együtt létünkön nyerte, 's Magyarország soha sem nyilatkozta bántódását ezen engedményekért, a' mai Magyarország pedig nem hogy meglévő jogokat kívánna elrabolni, hanem a' jogtalanságot is siet jogokkal ruházni fel, 's így szorosabban kapcsolni a' haza közérdekéhez.

Többször mondtam már 's újból ismétlem, hogy a' székely és szász nemzet nem ellenzi az uniót, 's ezt mondom azon egyszerű okból

mert ezen nemzetek még úgy szólva mit sem tudnak az egész unioból, előttök egész terjedelmében soha sem volt a' kérdés felfejtve, 's ha némelyek nyilatkoztak is ellene vagy melletté, azok többnyire olly bangon szólottak, millyet a' szájokba adott síp kívánt. Sokkal nagyobb véleménynyel vagyok mind két nemzet bélélatásáról, mint sem elhihetném, hogy ha a' kérdést, melly önlétével függ össze, megérti, ellenzhetné. De vannak emberek, kik mind annyiszor identificálják magokat a' nemzettel, ezek megeshetik, hogy az egyesülésnek nem nagy barátjai, ők tudják: miért? de sokszor történt már, hogy a' nemzet nevében beszéltek, 's azonban a' nemzet ellenkezőleg nyilatkozott, soha sem állók jót, hogy ezen esetben is úgy nem történend.

Még egy szót e' pontra magyarországi rokoninkhoz. Ők, úgy látszik, nagyon tartanak attól, hogy főleg a' ns. szász nemzet aránylag nagy számú képviselői könnyen megbuktatnák országgyűlések most is gyengén álló majoritását, de ne tartsunk ettől; a' szász nemzet alkotmánya legszabadabb elveken alapul, nemzetének tömegében pedig annyi a' jó anyag, mint akármelly más népnél.

3-dik ellenvetés: Magyarország két táblája. Hasonlag igen fontos ellenvetés, mert az országgyűlés fő életere alkotmányos létünknek, 's rossz rendezése nemzeti fennállásunkra elhatározó kárt áraszthatna, de úgy hiszem ezen erősség sem sokat nyom ellenünk. Mondám már felebb, hogy törvényhozói tábla tekintetében Magyarország szerencsésebb helyzetű Erdélynél, mi alatt nem azt értettem, mintha a' két tábla szerencsésebb rendszer lenne az egy táblánál, csak azt, hogy Magyarország még ezután fogja organisálni országgyűlését, nekünk pedig már van organicus articulussunk, még pedig 1791-ből. Mellyik jobb rendszer: a' két vagy egy tábla-e? vitatásába nem ereszkedem, mert igen messze vinne célotmtól, 's az eredmény utóljára is csak annyi lenne, hogy a' nézetek különbözők, de annyit egész határozottsággal merek állítani, hogy a' mi hongyülésünk szer-

kezete minden lehetőközött a' legrosszabb. Itt össze ülnek megyék nagy városok, és olly kis helységek követői, mellyeknél a' legnyomorubb hangyaboj is több polgárt számlál, 's minde-
 nik egyenlő számú szózáttal van képviselve, Alsó-fejér vagy Hunyad vármegye úgy, mint Hátszeg városa, Udvarhely, vagy Szebenszék úgy, mint Bereczk 'sat. 'sat. Összeülnek itt a' haza képviselői, a' kormány szabad tetszése szerint kinevezhető királyi hivatalosokkal, hivatalbeliekkel 'sat. 'sat. 'sat. egy helyre beszámítják szózátaikat, 's aztán tudja meg a' jó Istenen kívül akárki: mit akart az ország, a' nemzet, mit az oligarchia és aristocrata 's mit a' nép? mit a' kiváltságolt osztály 's mit a' szabad polgár? . . . Még sok hiányait, igen igen igen sok hiányait számíthatnám elő országgyűlésünk szerkezetének, de ennyi is elég annak bizonyítására, hogy Magyarország mostani két táblája korán sem visszásabb a' hon érdekére nézt, mint a' mi így szerkezett egy táblánk. Ott a' felső tábla indítványozási joggal nem bír, tehát ollyat, mit a' képviselői kar többsége nem akar, ki nem vihet, nálunk minden egyes kir. hivatalos vagy dignitarius szint úgy indítványozhat, mint a' képviselő, 's így olly kezdeményt is tehet, mit a' képviselő kar általában nem akarna vagy az akkori körülmények szerint mellőzni kívánna; [Ott az egész felső táblának csak egy „veto“ szózata van] 's az is többek nézeti többségéből fejlődhetik ki, [nálunk minden egyes oligarcha, aristocrata, dignitarius olly eldöntő szózáttal bír, mint egy fél vármegye, szék, vidék vagy város] [Ott a' felső táblának minden magnas született tagja, 's a' sok közt sok jó is lehet] [tan éppen a' nagyobb rész jobból állhat, nálunk csak kiszemeltek hivatnak meg, 's nem teszem fel ugyan, hogy meg történnék, de legalább megtörténhetnék, hogy a' törvényhozói fenséges polczra ollyak is hívassanak, kiket az ország törvényhozó teremében éppen nem, 's néha tán kisebb polczon sem örömet látnánk. Lehetne mondani, hogy Erdély országgyűlései mindig példáit adák honfúságuknak, 's így erősségim tett-

leg megczáfolvák; én ezt büszkélkedve vallom meg, hogy az erőség első része még eddig — jó órában legyen mondva — igaz, de abból korán sem következik az utolsó, mert az ellenkező is igen természetesen megtörténhetnék, 's a' Damocles szórszálon függő kardjától félni kevesebb természetszerű ok volt, mint attól, hogy „egyszer lesz, a' mi nem volt.“ Aztán Magyarország felső táblája szintén adta honfiségének szép jeleit, 's az újabbidőben olly szép irányt kezdett venni, mellynek mindenki csak örömmel nézhet elibe. Minden esetre Magyarország még előtte áll az organisálásnak, 's van ereje kor kívánta reformot vinni; keresztül, nekünk pedig előbb egy félszázad előtt épített bástyát kellene lerontanunk, mellyet a' falon belől levők nagy erővel védnek.

4-dik ellenvetés: a' magyarországi megyei rendszer. Ne ütődj meg nyájas olvasó, ha ismét ott kezdem, hogy ez is fontos ellenvetés, mert mindjárt elég következik ollyan is, mire ezen exordium igen rosszul illelnek. Magyar- és Erdélyország alkotmányában a' megyei rendszer még nagyobb fontosságu, mint az országgyűlés, mert alkotmányunk dicső sajátsága szerint megyéinknek van adva a' jog az országgyűlés által hozott törvények 's azokkal egyezendő felsőbb rendeletek végrehajthatására az utolsó pecsétet ráütni, és azokat önmaga által választott tisztei által végre hajtatni; mind az tehát, mi a' szép jogot bár távolról is illelheti vagy alakjában változtathatja, méltó figyelmet érdemel, [de azt, hogy a' magyarországi megyei rendszer rosszabb lenne a' miénknél csak ugyan tréfából sem merném feltenni,] ha minden nap nem hallanám, 's még nyomtatva is valami illyest nem olvastam volna. Magyarorszáiban a' közelebbi években köz és magányjogi kérdések általában nagyon kifejtettek, de semmi sem inkább, mint a' megyei élet. Mig nálunk közgyűléseinken legfennebb egy egy sérelmi kérdést tudtunk annyira kivíni, hogy iránta ohajtott eszméinket a' jegyzőkönyv holt lapjaira bétemethessük, Magyarország közgyű-

lései a' legfontosabb kor és haladási kérdéseket tárgyalták, 's olly dolgok, mikről mi alig alig merünk még egy pár sobajtó phrasist elmondani, nálok már a' megérés pontjáig vannak vive. Magyarország közgyűléseit már évnegyedenként az ön maga által egy évvel előre meghatározott napokon rendszeresen megtartja, 's megtartásukért vivnia sem kell; mi csak néhány év óta kezdtük óvásainkat jegyzőkönyvbe iratni a' gyűlések évnegyedenkénti pontos megtartásáért, de a' közgyűlés szüksége 's fontossága annyira nincs szellemünkkel öszve forrva, hogy ott, hol a' gyűlések pontosan tartatnak a' megjelenők száma botránkoztatásig kevés, ha csak tisztújítás vagy más választás nem csábit bé, 's kik a' közgyűlésezésnek nem barátjai már nyilt gúnynyal beszélnek, hogy csak egy pár évig kell évnegyedes gyűléseinket pontosan megtartani 's jól leszünk gyűléssel lakva. Magyarország megyei tiszteit szabadon választja, önmaga fizeti, szóval teremti a' maga képére és hasonlatosságára: a' mi megyei tiszteink egy része felsőbb megerősítés alá tartozó, más részét a' kormány örökös hivatalnak akarja tekinteni, a' többinek tételére is legalább gyakorlatilag igen nagy befolyása van, választásink még eddig nagyobbára csak személyre, nem elvre intézettek, a' választási módban még ultra theoreticusok és hyperultra scrupulosusok vagyunk, így megyéink sokkal inkább vannak a' magistratualis ligák hatalma alatt, mint felettök. Magyarországnak saját házi pénztárai vannak, nekünk minden fillérért a' kormányhoz, onnan az udvarhoz kell folyamodnunk; ha rovatáról beszélünk, sokan különben jóérzetűek is hamar keresztet vetnek a' leghonfiasabb ügyekre is! 's a' t.

Mi tehát a' magyarországi megyei rendszerben, mitől embereink félnek 's az unio természeti kérdését készek feladni miatta? Uraim, ne nevesetek! A' nagy lapis offensio nis nem kisebb fontosságu dolog, mint az, hogy Magyarország gyűléseire a' cortések ónos bottal mennek 's néha verekednek. Már ha igaz lenne is ez: mi köze annak a' megyei rendszerrel,

hogy Magyarországon is vannak garázna emberek, kiknek a' gyűléseken is kedvök ered néha megveretni magokat? 's felkellene-é áldozni az uniót, azaz hazánk felvirágzását sőt lételetét azért, hogy voltak olly selejtesek, kik emberi méltóságukból kivetkezve a' gyűlés alatt is tettek olyat, mit nálunk mindennap tesznek a' hasonló selejtesek úton útfélen, 's tehetnek, mihelyt kedvök szesszen, éppen közgyűlésinken is? Van-é olly hely, olly törvény, mellynek szentségén az aljasak valaha nem daczoltak? Ha történtek 's talán még történnek is Magyarország gyűlésein rendetlenségek, az csak szánandó visszaélés, kicsapongás, mi a' megyei rendszerrel semmi kapcsolatban nem áll. Aztán nem is olly nagy vérengzések 's még Isten tudja micsoda rémséges dolgok azok, mint szokták némelyek festeni hír után, 's a' mi volt is, a' mostani kor humanusabb szelleme már is annyira kitörlé divatból, hogy hirül is ritkán ballhatni. Magyarország gyűlései igaz, hogy zajosabbak mint a' miéink, de tudjuk, hogy a' zaj életjele, a' tompa csend halálé vagy erőtlenségé. Magyarország életteltjes ifju nép még, 's virgoncz eleveéség bélyegzi tetteit, de hiszen a' boris forraniszo-kott hogy tisztulva megszállbasson, azért még sem lökjük ki pinczénkből revolutionariusság vádjával a' pezsgő nedvet, mert majd kiforrja magát 's annál derekabbá lesz. Vigasztalhatlan lennék, ha tudnám, hogy Erdély „praecepta morum“ szerénti csendessége nem csak aluszékony-ság eredménye, mert akkor előregült nép lennénk már 's a' halál ajtónk előtt állana. Én úgy hiszem mi csak forratlan must vagyunk még, 's szemrehányásunk Magyarország heves gyűlései ellen igen úgy hangzik szánkban, mint mikor a' túl-okos oskolás gyermek nagybátyját leczkézi a' korában még ismételten léptekért.

Sokkal alaposabb azon ellenvetés, mit megyei rendszerünknek fenn elésorolt árnyék oldalaiért Magyarországi rokonink szoktak tenni, félők, hogy nem teljesen függetlenül választott tisztek befolyásával 's nem egészen kitisztált elemekkel vegyes gyűlések által választott köve-

teink feltartóztatnák haladásukat, mig' mi hátramaradottak utól érjük őket. De viszont bátorítom: legyenek aggodalom nélkül. Ismerkedjenek meg közjogunkkal, 's ott megtalálják a' feleletet, mellyet nem mondhatok el.

(Folytatása következik.)

Szentiváni Mihály.

A' cserkesz leány.

(Vége.)

— Szerencsére a' rosz vadászat következtében, lovaink nem valának elbágyadva; vihar-sebességgel rohantak 's minden pillanattal közelebb meg közelebb értünk. . . . Végre megismerém Kászbicsot, csak azt nem tudám, mi lehet előtte. Pecsórinhoz közelítvén kiáltám: „Kászbics!“ . . . Ő reám pillanta, fejével inte, 's üté lovát a' korbácscsal.

— Még csak egy puska lövésnyire valánk tőle; azért-é, hogy lova már el volt fáradva, vagy rosszabb volt a' miéinknél, elég az hozzá, minden erőködés daczára sem haladhata Kászbics. E' pillanatban, úgy hiszem, régi jó lova fájdalmasan jutott eszébe. . . .

Ekkor csak látom, Pecsórin sebes ló futtában czéloz a' fegyverével. . . . „Ne löjjön!“ kiáltom neki: „kimélje a' töltést; úgy is elérjük.“ — De ollyan az ifjuság! mindég elheveskedi magát. A' lövés eldurran, 's a' golyó a' lónak hátulsó lábát találja, a' ló hevében szökik meg vagy tízet; megbotlik, 's térdire hull; tüstént leugrik Kászbics, 's most látok, hogy egy fátyolos hölgyet tart fogva kezével. . . . Biéla volt ez . . . a' szegény Biéla! A' rabló kiálta nekünk valamit 's villogtató a' gyilkot. . . . Nem lehele itt késni: löttem most én is jó szerencsére; gondolom magamban: bizonyosan a' vállat kelle találni a' golyónak, mivel hirtelen leereszté a' karját. — Midőn a' füst elszólt, ott fekvék a' földön a' sebesült ló 's mellette Biéla, Kászbics pedig puskáját a' bokor-

ba vetve, mint egy macska mászott fel a szirtokon; mint szerettem volna onnan lelőni, — de nem vala töltésünk kész! Leugorva lovainkról rohantunk Biéla mellé.

A' szerencsétlen! ott fekvék mozdulatlan, 's omlott a' vér sebéből. . . . Mi szörnyü gonosztevő! ha mégis szívét döfi vala át, — legálább egyszerre mindennek vége lett volna, — de hátha . . . igazi orgyilkos! — Eszmélet nélkül volt. Fátyolruháját elszakítva békötök sebért olly szorosan mint csak lehetett: hiába csokolá Pecsórin hideg ajkait, semmi sem tudá föléleszteni.

— Geczi lóra ült; én fölemelém Biélát a' földről, feltettem hozzá a' nyeregbe; ő megölelte karjával 's vissza lovagoltunk a' várba. Az orvos sebért megvizsgálván úgy nyilatkozék, hogy két napot nem fogna élni; de tévedett. . . .

„Meggyógyult ismét?“ kérdém a' kapitányt kezénél fogva 's megörvendve.

— Nem, adá válaszul: az orvos csak abban tévedett, hogy még két napot éle.

„De fejtse meg nekem, mikép rabolbatá el őt Kászbics?“

— Illyenkép: ő Geczi tilalmának ellenére a' várt elhagyván, a' patakig ment vala. Nagy hévség volt, egy köre leülvén, a' vízbe mártotta lábait. Ekkor hozzá lopódzék Kászbics, körmei közé ragadta, száját befogta, 's a' sűrűbe hurezolván fel a' lovára 's illa neki! azonban sikerült vala Biélának egyet sikoltni; az örök zajt ütöttek, löttek, de mind későn, 's mi éppen akkorra érkezék.

„De miért akará őt elrabolni Kászbics?“

— Édes istenem, ezek a' cserkeszek már egyszer elismert hires rablók: a' mit rosszul őriznek, nem fér a' lelkökre ott hagyni; 's ezt már nem kell nekik nagy hibául feltudni! Egyébiránt már régen szerette.

„S megholt Biéla!“

Meg szegény; de sokáig szenvedett 's mi is ő vele. Este tíz órakor magához jött; ágyánál ültünk; alig nyitá föl szemét, Geczit kiáltá. — „Itt vagyok, melletted, kedves dsánecskám (nyel-

vünkön: lelkem) felelé kezét meg fogva. — „Én meghalok,“ mondá Biéla. — Vigasztalni kezdtük, mondók, hogy az orvos megígérte bizonyosan meggyógyítani — ő rázta a' fejét, 's a' fal felé fordult: nem halt volna meg öröme.

— Éjjel félre kezdett beszélni; feje égett, többször borzadozott teste lázason; összefüggetlen szavakat ejtett anyjáról, bátyjáról: vágyott a' hegyekbe, honába. Ezután Pecsórinról beszélt hasonlólag; nyájason szólígtatta őt, vagy szemérehányta, hogy megszünt az ő dsánecskáját szeretni.

Némán hallgatott Geczi fejét kezére hajtva; de egyetlen könnyü se fakadt ki szeméből, nem tudott-e valóban elérzékenyülni vagy erőt vett magán — nem tudom; én részemről soha szánakozásra méltóbbat nem láttam.

Reggel felé szünt a' félrebeszélés; egy óráig mozdulatlan fekütt, majd nem életjel nélkül; erre föleszmélt és szólani kezdett, 's képzelje miről? . . . Illyszerü gondolat csak haloklónak jöhet eszébe! . . . Azon tündött, hogy ő nem keresztény, hogy a' más világon lelke nem jövend össze a' Geczivel, 's a' paradicsomban valaki más lesz a' hölgye. Gondolám, még halála előtt meg lehetne keresztelni, 's javaslam neki; ő kétesen pillantott reám 's egy ideig nem tudott szólai, végre mondá, a' hitben akarna meghalni, mellyben születék. Így tölt el a' nap. Mint meg vala változva! Halvány arczai béestek, szemei mind inkább nőttek, 's ajkai lángoltak.

Kezdődött a' második éj. Szenvedése szörnyü volt 's ha egy percnyire szünt a' fájdalom, legott biztatá Geczit jobbanlétiről, unszolóla, meune fekünni, csokolá kezét, mellyet nem eresztett ki a' magáéból. Viradta felé kezdődött a' halálküzdés, hánykólódás közben letépte a' köteléket a' sebről 's vére újra megindult. Midőn újra békötök, egy kis időre nyugodtabb lett 's kérni kezdte Pecsórint csokolná meg őt. Ő letérdepelt az ágyánál, fölemelte fejét a' vánkossal 's ajkaival hülő ajkait illeté; Biéla reszkető karjait szorosan foná nyaka körül, mintha

csókjával lelkét belé akarná lehelni.... De nem! ő jól járt hogy meghalt: mert mi lesz vala belőle, ha Geczi elhagyta volna? Pedig ez bizonyosan megtörtént volna előbb vagy utóbb.

Délután panaszkodott a' hőség és szomjúság miatt. Ablakot nyitánk; de künn hevebb volt mint a' szobában; jeget raktunk ágya körül — semmi sem akart használni. Tudtam, hogy ez a' kiállhatatlan szomjúság előjele a' közel halálnak 's mondám azt Geczinek. — „Vizet, vizet!... kiálta Biéla rekedt hangon, főlegyenesedve ágyában.

Geczi elhalványult 's nyújtá a' vizet. Én bétakartam kezeimmel az arczám 's imádkozni kezdtem nem tudom mit.... Igen, uram, én sokakat láttam meghalni kórházakban 's a' csaptapiacson, de az egészen más, teljességgel más! Egy esett még nekem rendkívül nehezen: még csak egyszer sem emlékezett rólam halála előtt, pedig tudja az ég, gyermekem gyanánt szerettem!... De bocsássa meg ezt neki az Isten!... 'S igazat megvallva: ki vagyok én, hogy halála előtt még rólam emlékeznie kellett volna?

— Midőn a' vizet kiitta, könnyebbült, de három percz múlva elhúnyt. Tükröt tartának ajkai elé — lehével nem homályosítá!... Geczit kivonám a' szobából 's a' vársánczra menénk; soká sétáltunk alá 's fel egymás mellett szóvalan, hátra kúcsolt kezekkel; az ő arczáján kevés változás, 's én boszankodtam rajta: ha ő legyek, bánatomban meghaltam volna. — Végre leült a' földre, az árnyékba, 's egy pálczikával irt a' fővénybe. Én tudja ön, az illedelem okáért is, vigasztalni akarólag beszélni kezdék; ő felemelé fejét 's mosolygott.... Hideg borzadás futá el tetemim e' mosolyra.... Menék koporsót rendelni.

— Volt egy darab termalama — drága cserkeszkelmém, azzal vonattam bé a' koporsót 's diszúl rá cserkesz paszományokat teték, mellyeket Geczi vett volt számára.

— Következő nap, hajnalkor eltemettük a' vár megett a' pataknál közel a' helyhez, hol legutoljára ült vala; kisdéd sirdombját most fejér

akác és bodza fedi. Örömet tettem volna egy keresztet, de tudja ön, a' még se lesz vala helyes; ő nem volt még keresztény....

„De mi lőn Gecziből?“ kérdezém.

— Geczi sokáig nyavalygott, elsoványult szegény; mi pedig azon időtől fogva soha se szólottunk Biéla felől; láttam, hogy neki nem esett volna jól, tehát miért is? — Három hó múlva más ezredbe rendelteték 's elhagyá Grúziát. Azóta nem találkoztunk, de most jut eszembe, nem rég mondá valaki, hogy Oroszthonba visszatért volna, de a' hirlapi tudósításokban még nem láttam. — Egyébaránt hozánk minden hír későn jő.

Most hosszason mutogatta milly kellemetlen az ujságokat egy évvel későbbben kapni, kétségkül azért, hogy a' szomorú emlékezések gyengitessenek.

Nem szakítám félbe, 's nem ballgaték rá.

Egy óra múlva lehetőség mutatkozék indulni; a' hóvihár szünt, 's tisztulóba volt az ég. Útközben akaratom ellen Biélára 's Geczire fordult beszédem: „Nem hallotta ön, mi lőn osztán Kászbicsból?“ kérdém a' kapitányt.

— Kászbicsból? Teljes bizonytalansággal nem tudom... De úgy hallom, ellenink hadiseregében a' jobb oldalon van egy bizonyos Kászbics, bőszült vakmerő, kisveres öltönyben lövésink alatt lépést lovagol, 's udvarilag hajtja meg magát, ha egy golyó közel suhan el; de aligha ő.

Kobiban búcsut vettem Maximics Maximtől; én postalovakkal tovább utazám, 's ő a' sok terüh miatt nem jöhetett olly gyorsan. Alig remélhetők valaha találkozni egymással, és még is találkoztunk, 's ha tetszik tenéked kegyes olvasó, tán lesz módom egyszer... oh az egy egész történet... Azt csak megadjátok nemde, hogy Maxim egy talpra esett becsületes ember?... Ha megadjátok, úgy dúsan vagyok jutalmazva e' tán igen is hosszas elbeszélésért.

Kriza János.

Zadig Basa.

Ma már csodás kalandok nincsenek többé;

a' művészet csodái, mellyek a' phantasia véghatárain túl lépni látszanak, kioltották ez isteni erőt; a' népek összevegyültek 's mindenhol enyészik a' helyi szin. Villany és gőz a' mi nemtőink és talizmánaink; velök jár világot az ember, 's egy hir világrészekből másokba majd sebesben röptül mint máskor a' tündérek szárnyain. Magok a' szenvedélyek is egyébbé fajultak; ma már nem hisznek többé hatalmukba, nem hagyják őket saját kényökre; kiszámítják; hamis tán a' számítás; hát tévedt az ész; ha bételjesül, úgy a' következés nem csuda, de csak szükségképeni számbetűje egy jól feloldott számvetésnek.

Száz évvel ezelőtt még nem volt így, legalább nem Vivieux Felix urra, egy provencali nemes emberre nézve, ki Marseilleben lakott, hol az élet világát legelőbb megpillantá, 's ki vásott kaputjával, tollas fővegével 's aczélmarkolatu kardjával a' legvigabb, legszebb, legszeretetre méltóbb, 's legszegényebb vala a' város valamennyi ifja közt. Ha vásik a' kaput, ha a' könyök kilátszik, ha a' kalap divatos állását elveszti 's a' kardhüvely elszakad, változni kell az öltözetnek; Vivieux úrnak csak egyetlen mód látszott még erre, tudnillik irni a' ministerhez, rajzolni előtte helyzetét, 's könyörögni fölveleért a' XVik Lajos király hadisergébe; de melözve a' bánatot, mellyet az ifjú érzende, ha szép városát Marseillet el kell vala hagyni, még más ok is volt visszatartani elég hatalmas. Szereté egy gazdag ékszeráros leányát Meynard Juliát, 's az ifjú szeretők azt hívék, az öreg úr nem fogná rossz szemmel nézni, miszerint vejül egy nemesembert nyered, ki fiatal, jótermetű és vidám kedélyű. Az időben örömet fűztek a' gazdag kalmárok olly viszonyokat, mellyek unokáikat nemesekké tették; így birakká lehettek 's megérték az örömet még halálok előtt vagyonuk három negyedét elpazérolva láthatni. Vivieux úr tehát sürgetve kedvesétől megjelent egy nap Meynard urnál 's esdé leánya kezét. Az ékszeráros kéré őt raktárába követni.

„Lássa ön,“ monda most neki, „itt a' gyé-

mántok, itt a' keleti rubinok, ott az amathystok, topázok, zafirok 's amott a' gyöngyfűzések; itt arany és ezüstedények. Ön azt is tudja, hogy a' ház sajátom, hogy még kettővel bírok a' kikötőhelynél, 's ide nem számítva készpénzem, pompás mulatóházam vagyon két órányira a' várostól. Nem, kedves ifju úr, én mind ezt nem cserélhetem föl önnek elnyűtt kaputján 's kalaptollain; két collegám bezzeg megjárta, hogy a' nemességgel érintésbe jött. Nincs kedvem régi adósságokat fizettetni pénzzel; legyen ön előbb dúsabb mint én, akkor meglásuk, tehetek-e olly kísérletet, melly kalmároknak még soha nem sikerült.

Julia hallgatózott; szerinte a' világ minden gyémántja 's a' város minden háza sem ért föl ezen szép fiatal emberrel, kihez olly lelkiből ment volna nőül; bérohant azért a' raktárba, térdire omlott az atyja előtt esengvén, választaná neki férjül Vivieux urat; ő csak ötet szereti, nem egy senkibe másodhoz, 's meghal ha azon nemesembert meg nem nyeri. Julia egyetlen lyánya volt az ékszerárosnak, de az atya, ki a' kereskedésben nőtt és őszült meg, munka 's takaros élet által maga csikorta vala ki a' szerencse kegyét 's mosolyát, éppen nem volt hajlandó egy lyányka szeszélyinek engedni.

„Viszsa szobádba,“ monda zordonul, „s ön, édes úr, előbb méltóztassék más kaputot ölteni, ha kedve van egy millionár leányát elvenni.“

— „Vivieux úr,“ mondá Julia zokogva, esküszöm, én egyedül kegyedé vagyok.“

„Ne aggódjék ön rajja,“ félbeszakítá az öreg Meynard, mialatt az ifjut kitolá a' házból, „nem fog ő lyánykép meghalni.“

— „Az nem is szándoka“ viszonzá Vivieux a' nélkül hogy tudná tulajdonkép mit monda.

Viveux úr látván illy hő szerelmét a' lyánynak, éltében legelőször átkozá balcsillagát, melly tőle egy illy szép, illy gazdag 's szeretetre méltó hölgyet vona el, millyen Julia leende; de a' bajon segíteni nem vala mód. Eltökélé, magát még egyszer nem utasítatni el olly gúnyo-

san az öreg Meynardtól, 's leányrablásról, éppen szegénysége mián, nem gondolkozhaték. Hová futhatna pénz nélkül? 's egyébaránt mikép háríthatná el magáról ama' gyalázó szemrehányást, hogy a' leány rablásnál az atyja pénzire számított? Nem maradt hát egyéb hátra Vivieux urnak mint magát a' ministernek a' provencei kormányzó által ajánlatni, száz tallért venni kölcsön egy rokonától Aix városában, 's szerencsáját Párizsban vívandó, Marseillet elhagyni. Busongva járt a' kövezett parton, midőn egy őszszakállu vén mór megszólítja őt, 's tisztelet teljesen köszönti, fejét meghajtva 's két kezét szennyes turbánjához értetve, 's így szóla hozzá francia nyelven: „Isten egyedül Isten 's Mahomed az ő prophetája.“

— „Meglehet,“ viszonzá Vivieux úr, kinek kegyessége éppen nem vala igen példányos.

„Isten elvégezte magában, téged földi jókkal tetézni, jó dsaur, 's téged a' föld legdúsabb embereinek egyikévé tenni.“

— „Engem?“ ismétlé Vivieux; engem legdúsabb embereinek egyikévé?“

„Igen, Mahomedre mondom!“ ismétlé a' mór?

— „Dúsabb lennék Meynard urnál?“

„Ki az? Meynard úr? azon embert érted ki apró mocskos gyémántokkal 's hitvány gyöngyökkel tözsérkedik, kinek boltját csak most hagyád el?“

— „Igen,“ felele Vivieux, „a' legelső ékszerárust Marseilleben.“

A' mór vállat vonított.

„Mondom neked, dsaur, Mahomed böcsül téged 's Isten kiválasztott az igazhitűeknek megmutatandó, hogy jósága minden lényekre kiterjed, 's ha bár főgondját azokra fordítja, kik a' szent törvényt követik, mindazáltal nem utálkozik, némelly jóteteit a' hitlenekre is kiárasztani. . . . Jöj, kövess engem, 's ha szived méltó a' szerencsére, melly váraozik rád, akkor három hó alatt több gyémántod lesz mint valamennyi ékszerárusnak Marseilleben, 's a' zechinat vékával mérended!

Vivieux meglelté kapuját 's összemotázá minden zsebeit; a' vékával mérendő zechinák jövőbeli birtokosának egy tallérja sem volt; el vala hát gyorsan tökélve.

„Menj elől,“ mondá az öreg mórnak, „én követlek.“

(Vége következik.)

Taraczká.

KÖZLEMÉNYEK.

Elősegítés.

Irják egy hírlapban Berlinből: Kevés hetekkel ezelőtt királyunk egy szép tavaszi reggel egyedül 's egyszerű polgár-kaputban nem messze Sanssoucitól sétálni ment, 's észrevön távolról egy asszonyt, ki a' téjhordó szekerebe fogott szamarat pogányul veré. Közlebb megy 's kérdi hevessége indító okát. Könnyes szemekkel felel az asszony: „o istenem! úgy kell sietnem a' tejemmel 's ez az ostoba szamar nem akar mozdulni, ott van la. Ha nem érek idejében Potsdamba, minden vevőmet elvesztem. De tudom jól a' makranczát; ha csak volna valaki, ki a' számárnak fülét elől megfogná, 's én hátul a' korbáccsal ütöm — akkor csak megmozdul.“ A' király egész komolyan fülön fogá a' szamarat, az asszony is dolgozott, a' füles űgetni kezdett 's a' téjáruló örvendező nyájassággal hálálkodott az

ismeretlen segítőnek. A' király haza menvén elbeszélé szolgálattételét nevének. A' királyné nem igen látszék tettét helybenhagyni 's mondá: koronaherczegnek édes Friczim! csak menne; de királynak — — „Lelkem“ félbeszakítá a' király mosolygva, „hajh! az én boldgult atyám sok szamarat segített elő.“

Következő felirat, melly egy templom ajtaján Felső-Ausztriában olvasható, különössége 's egyszerű de mély értelme miatt méltó hogy a' feledéstől megmentessék. Így hangzik:

„Praesens imperfectum, et perfectum plusquamperfectum futurum.

)A' jelen tökélytelen, 's a' tökélyes egykor még tökélyesb leend.)

(Tr.)

T . . . kl.